

Sygn. akt

III AUa 159/14

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia **25 czerwca 2014 r.**

Sąd Apelacyjny w Rzeszowie, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

	Przewodniczący:	SSA Ewa Madera (spr.)
	Sędziowie:	SSA Bogumiła Burda SSA Alicja Podczaska
	Protokolant	sekr. sądowy Anna Kuźniar

po rozpoznaniu w dniu **25 czerwca 2014 r.**

na rozprawie

sprawy z wniosku **S. L.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w R.**

o emeryturę

na skutek apelacji wniesionej przez stronę pozwaną

od wyroku **Sądu Okręgowego w Rzeszowie**

z dnia **22 listopada 2013 r.** sygn. akt **IV U 2006/12**

uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania odwoławczego .

Sygn. akt III AUa 159/14

UZASADNIENIE

Decyzją z 2 października 2012 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział

w R. na podstawie art. 184 ustawy z 17 grudnia 1997 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, odmówił wnioskodawcy S. L. prawa do emerytury w obniżonym wieku, stwierdzając że wnioskodawca nie wykazał wymaganego ustawą piętnastoletniego okresu pracy w warunkach szczególnych, bowiem nie przedłożył żadnego świadectwa wykonywania pracy w tak określonych warunkach, jak również nie wykazał ogólnego stażu ubezpieczeniowego przed 1 stycznia 1999r. w wymiarze 25 lat.

Powyższą decyzję zaskarżył odwołaniem skierowanym do Sądu Okręgowego w Rzeszowie S. L. podnosząc, iż stale i w pełnym wymiarze czasu pracy sprawował dozór inżynieryjno – techniczny oraz kontrolę jakości produkcji w miejscach, w których jako podstawowe były wykonywane prace w warunkach szczególnych wymienione w dziale II i V poz.1,4,6 i 9 załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie przywołując argumentację, która legła u podstaw wydania zaskarżonej decyzji.

Po rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie, wyrokiem z 22 listopada 2013 r. zmienił zaskarżoną decyzję organu rentowego i przyznał wnioskodawcy S. L. prawo do emerytury od daty złożenia wniosku oraz zasądził na rzecz wnioskodawcy od pozwanego Zakładu koszty zastępstwa procesowego w kwocie 60 złotych.

W uzasadnieniu wydanego rozstrzygnięcia Sąd Okręgowy w pierwszej kolejności wskazał na niekwestionowany przez strony fakt pobierania przez wnioskodawcę (ur. (...)) renty z tytułu niezdolności do pracy od 12 stycznia 2011r. do 31 maja 2012r. Następnie ustalił, iż odwołujący od 3 września 1976r. do 3 września 1977r. pracował na stanowisku kierownika robót w Jednostce Wojskowej (...)w J., zaś od 19 września 1977r. do 31 maja 1979r. był zatrudniony jako pracownik cywilny wojska w Wojskowej Administracji K.nr 1 w R.przy Jednostce Wojskowej(...)na stanowisku kierownika obsługi technicznej do spraw energetycznych. Od 1 czerwca 1979r. do 11 czerwca 1987r. S. L.pracował jako cywilny pracownik wojska w Wojskowym (...) Zarządzie (...)w R.na stanowisku kierownika zespołu inspektorów kontroli technicznej nadzoru inwestorskiego, od 2 listopada 1988r. do 31 lipca 1992r. był zatrudniony w Wojewódzkim Zarządzie (...) w R.jako starszy inspektor nadzoru pełniąc obowiązki inspektora nadzoru inwestorskiego, a od 17 sierpnia 1992r. do 19 września 1995r. w (...) spółka z o.o.w R.na stanowisku inspektora nadzoru. Pracując jako inspektor nadzoru od 1979 do 1985 stale i w pełnym wymiarze czasu pracy nadzorował wykonywanie różnego rodzaju prac budowlanych i remontowych na obiektach takich jak kotłownie, wymiennikownie wody, place ćwiczeń taktycznych i poligony, nadzorując roboty branży elektrycznej. Będąc zatrudniony w Wojewódzkim Zarządzie Inwestycji w R.jako starszy inspektor nadzoru, a od 17 sierpnia 1992r. do 19 września 1995r. w (...) Spółka z o.o.w R.na stanowisku inspektora nadzoru, nadzorował wykonywanie różnego rodzaju prac na obiektach budowlanych, w tym między innymi wykonywanie prac ziemnych. Ponadto Sąd pierwszej instancji ustalił, iż odwołujący od ukończenia 16 roku życia w okresach wakacji w latach 1968 do 1972 pracował w gospodarstwie rolnym babki H. J., będącej właścicielką gospodarstwa rolnego położonego w T.o powierzchni 1,11 ha. Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie wiarygodnych w jego ocenie zeznań świadków Z. G., E. Z., P. P., W. W.i J. K..

W tym stanie faktycznym Sąd Okręgowy przyjął, iż wnioskodawca wykazał piętnastoletni okres zatrudnienia w szczególnych warunkach (16 lat,3 miesiące i 21 dni), bowiem będąc zatrudniony jako pracownik cywilny wojska w Wojskowej Administracji K.nr 1 w R.przy Jednostce Wojskowej(...) na stanowisku kierownika obsługi technicznej do spraw energetycznych, od 1 czerwca 1979r. do 11 czerwca 1987r. w Wojskowym (...) Zarządzie (...)w R.jako cywilny pracownik wojska na stanowisku kierownika zespołu inspektorów kontroli technicznej nadzoru inwestorskiego, od 2 listopada 1988r. do 31 lipca 1992r. w Wojewódzkim Zarządzie Inwestycji w R.jako starszy inspektor nadzoru pełniąc obowiązki inspektora nadzoru inwestorskiego, a od 17 sierpnia 1992r. do 19 września 1995r. w (...) spółka z o.o.w R.na stanowisku inspektora nadzoru wykonywał pracę polegającą na dozorcze inżynieryjno – technicznym na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace w warunkach szczególnych wymienione w wykazie. Wykonywał pracę przyporządkowaną do Wykazu A Działu XIV poz.24 załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach

lub w szczególnym charakterze oraz Działu XIV poz. 24 Wykazu A stanowiącego załącznik do Zarządzenia nr 9 Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych z 1 sierpnia 1983r. w sprawie wykazu stanowisk pracy w zakładach nadzorowanych..., jeżeli chodzi o zatrudnienie w dwóch ostatnich wymienionych wyżej okresach. Ponadto Sąd przyjął wykazanie 25 lat ogólnego stażu ubezpieczeniowego do 1 stycznia 1999r. uznając okres uzupełniający pracy w gospodarstwie rolnym babki H. J.w wymiarze 8 miesięcy. W podstawie prawnej rozstrzygnięcia powołano art. 10 ust.1 pkt 2 oraz art. 184 ustawy z 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z FUS.

Wyrok powyższy apelacją zaskarżył organ rentowy. Zarzucając, iż przy jego wydaniu doszło do naruszenia prawa materialnego:

– art. 184 w związku z art. 32 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych poprzez uznanie, że odwołujący posiada ponad 15 lat pracy w warunkach szczególnych oraz 25 letni ogólny staż ubezpieczeniowy, co w konsekwencji doprowadziło do przyznania emerytury z tytułu tak określonego zatrudnienia w sytuacji, gdy nie wykazał on wyżej określonych warunków, oraz prawa procesowego mające istotny wpływ na wynik sprawy tj.

- art. 233 § 1 kpc poprzez niewyjaśnienie wszystkich okoliczności faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, w szczególności brak ustalenia czy praca była wykonywana w warunkach szczególnych, jak również pozwany Zakład zarzucił dowolną ocenę zebranego w sprawie materiału dowodowego.

W konkluzji apelujący wniósł o zmianę kwestionowanego orzeczenia i oddalenie odwołania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji.

Sąd Apelacyjny w Rzeszowie ustalił i zważył, co następuje:

Apelacja organu rentowego jest uzasadniona, co skutkuje zgodnie z zawartym w niej wnioskiem uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji. Wydany wyrok jest bowiem - w ocenie Sądu Apelacyjnego - orzeczeniem przedwczesnym. W sprawie nie zostały wyjaśnione istotne okoliczności pozwalające na wydanie merytorycznego rozstrzygnięcia, a co za tym idzie na kontrolę jego prawidłowości przez Sąd drugiej instancji.

W przedmiotowym postępowaniu spór dotyczył prawa wnioskodawcy S. L. do emerytury określonej w art. 184 w zw. z art. 32 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, a ściślej oceny, czy legitymuje się on wymaganym ustawą piętnastoletnim okresem pracy w szczególnych warunkach wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy o której mowa w rozporządzeniu Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. z 1983 r. nr 8 poz.43) oraz posiadaniem do 1 stycznia 1999r. ogólnego stażu ubezpieczeniowego w wymiarze co najmniej 25 lat. Powołane bowiem przesłanki stanowiły podstawę stanowiska zajętego w zaskarżonej decyzji.

Przypomnieć należy że nabycie prawa do emerytury przez pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze normuje wyżej powoływany art. 184 w zw. z art. 32 ustawy z 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2009r. Nr 153 poz. 1227 ze zmianami), który w ust. 4 odsyła do rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983r. w sprawie wieku emerytalnego, rodzaju prac lub stanowisk oraz warunków, na podstawie których osobom zatrudnionym w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze (Dz.U. 8 poz. 43). Zaznaczyć należy, iż to powołane rozporządzenie jest podstawowym aktem prawnym ustalającym warunki wcześniejszej emerytury, w tym kwalifikującym oznaczoną pracę, jako pracę w szczególnych warunkach, której stale wykonywanie w pełnym wymiarze czasu pracy może rodzić uprawnienia emerytalne. Ocena zatem, czy dana praca wykonywana jest w szczególnych warunkach winna nastąpić w oparciu o przepisy tego rozporządzenia, a to przez przyporządkowanie ocenianej pracy do rodzajów prac wymienionych w jego załącznikach – wykazie A i B. Ewentualne zaś zarządzenia resortowe, których wydanie przewidziano w § 1 ust. 2 rozporządzenia, winny być zgodne z jego zapisami. Zauważyć bowiem przyjdzie, iż wykonywanie na stanowiskach określonych w zarządzeniach resortowych (aktach branżowych) pracy, której nie ujęto w oznaczonym wyżej wykazie

A i B, nie uprawnia do uzyskania przedmiotowej emerytury. Stąd też niewystarczającym jest wskazanie, że praca była wykonywana na stanowiskach określonych jedynie w akcie branżowym (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20.10.2005 r. sygn. I UK 41/05, OSNP 2006/19-20/306).

Odnosząc powyższe wskazania do rozpoznawanej sprawy stwierdzić należy, iż przeprowadzone w sprawie przez Sąd Okręgowy postępowanie dowodowe nie pozwoliło na poczynienie istotnych w sprawie ustaleń dotyczących faktycznie wykonywanych przez wnioskodawcę w spornych okresach obowiązków, a tym samym na ocenę tych okresów zatrudnienia pod kątem świadczenia bądź nieświadczenia przez niego pracy w szczególnych warunkach, o której mowa w załączniku A do powołanego powyżej rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r., jak również przesądzenia wykazania co najmniej 25 lat pracy do 1 stycznia 1999r.

W ocenie tutejszego Sądu powyższe skutkować musi uznaniem wydanego przez Sąd pierwszej instancji merytorycznego orzeczenia za przedwczesne, i uchyleniem sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd Okręgowy celem przeprowadzenia w całości postępowania dowodowego. Zgromadzony bowiem materiał dowodowy nie pozwalał na jednoznaczne przesądzenie, czy wnioskodawca spełnia warunki do uzyskania dochodzonego prawa.

Podstawą odmowy przyznania emerytury przez organ rentowy było między innymi nieprzedłożone przez wnioskodawcę świadectwa pracy w warunkach szczególnych. W niniejszej sprawie odwołujący zaferował dowody zastępcze, co wymagało przeprowadzenia szczegółowego postępowania dowodowego i jego oceny zgodnie z art. 233 § 1 k.p.c., czego Sąd pierwszej instancji nie uczynił. Wnioskodawca wykazuje wykonywanie w spornych okresach, pracy w warunkach szczególnych polegającej na sprawowaniu kontroli międzyoperacyjnej, kontroli jakości produkcji i usług oraz dozoru inżynieryjno – technicznego, przyporządkowanej do Wykazu A Działu XIV poz.24 załącznika do powołanego wyżej rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. Wspomniany zapis pozwala na kwalifikację działań kontroli międzyoperacyjnej, jakości produkcji i usług oraz dozoru inżynieryjno – technicznego na wydziałach i oddziałach w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie, pod warunkiem ich stałości i pełnego wymiaru czasu. Dotychczasowe ustalenia ze względu na ich lakoniczność i brak odniesienia się do zapisów w dokumentacji zawartej w aktach osobowych, a dotyczy to pominięcia zalegającego w tych aktach zakresu czynności bardzo szczegółowo ustalającego działania wnioskodawcy w jednym z dowodzonych okresów zatrudnienia, nie pozwala na przesądzenie spornych kwestii już na etapie postępowania apelacyjnego. W tym miejscu należy przypomnieć, iż dla ustalenia spornej okoliczności koniecznym jest wykazanie, iż w przewidzianym dla zajmowanego stanowiska pełnym wymiarze czasu, czynności kontroli międzyoperacyjnej, czy kontroli jakości sprawowane były wyłącznie na produkcyjnych stanowiskach na których praca kwalifikowana była jako wykonywana w szczególnych warunkach, zaś dla wykazania ewentualnego dozoru inżynieryjno – technicznego konieczne jest dowiedzenie, iż dozór ten był sprawowany nad pracownikami wykonującymi czynności wskazane w wykazie tj. nad pracownikami świadczącymi pracę w warunkach szczególnych. Przy czym istotnym wydaje się powołanie stanowiska Sądu Najwyższego wyrażonego w wyroku z 6 grudnia 2007 r., III UK 62/07 (LEX nr 375653) w którym przyjęto, iż czynności ogólnie pojętego nadzoru lub kontroli w procesie produkcji wykonywanej w tych wydziałach i oddziałach, w których zatrudnieni są pracownicy wykonujący pracę w warunkach szczególnych w rozumieniu rozporządzenia z 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, objęte poz. 24 działu XIV Wykazu A, to wyłącznie te czynności, które wykonywane są w warunkach bezpośrednio narażających na szkodliwe dla zdrowia czynniki, a więc polegające na bezpośrednim nadzorze i bezpośredniej kontroli procesu pracy na stanowiskach pracy wykonywanej w szczególnych warunkach. Należy zauważyć, że czym innym jest stałe sprawowanie dozoru (kontroli) polegającego na bezpośrednim strzeżeniu prawidłowego toku produkcji oraz bezpieczeństwa pracowników tę produkcję wykonujących, a czym innym nadzór kierowniczy (kontrola) nad prawidłową organizacją pracy i funkcjonowaniem całego oddziału czy kilku oddziałów. Należy ponadto wskazać, iż sprawowanie w ramach zakresu czynności dozoru także nad pracownikami, którzy wykonywali prace nie zaliczone do pracy w warunkach szczególnych, nie wyłącza zakwalifikowania tego dozoru jako zatrudnienia w warunkach szczególnych, bowiem przesłanką uwzględnienia określonego w nim dozoru i kontroli jako zatrudnienia w warunkach szczególnych jest to, aby na wydziałach, na których czynności te są wykonywane, jako podstawowe były wykonywane prace wymienione w wykazie A. Brak jakiegokolwiek postępowania dowodowego na

podane wyżej okoliczności w tym dotyczące struktury zakładów pracy wnioskodawcy, umiejscowienia jego stanowisk w strukturach organizacyjnych zatrudniających go zakładów, ustaleń czy sprawował on nadzór jedynie ogólny – pośredni przez podległych pracowników czy bezpośredni, skutkuje uznaniem zarzutów pozwanego Zakładu za uzasadnione.

W rozpoznawanej sprawie spornym również pozostawała kwestia wykazania przez wnioskodawcę ogólnego stażu ubezpieczeniowego, od którego ustawodawca uzależnił nabycie prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w szczególnych warunkach. W szczególności istotnym w sprawie było, czy wypracowany przez niego staż pracy wynoszący 24 lata, 8 miesięcy i 11 dni podlegać będzie uzupełnieniu w trybie art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy emerytalno – rentowej. Przypomnieć należy, że powołana norma pozwala na uwzględnienie przy ustalaniu prawa do emerytury między innymi przypadających przed 1 stycznia 1983 r. okresów pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia - traktując jak okresy składkowe - jeżeli okresy składkowe i nieskładkowe są krótsze od okresu wymaganego do przyznania emerytury, w zakresie niezbędnym do uzupełnienia tego okresu. W związku z tym, że powołany przepis jest normą szczególną, wymaga on ścisłego interpretowania i ostrożnego stosowania. Powoływane uregulowanie wprost nie stawia wymagań, jakie należy spełniać w zakresie warunków pracy w gospodarstwie rolnym, aby okres takiej pracy mógł być zaliczony do ogólnego stażu ubezpieczeniowego. Podkreślić jednak należy, że w licznych orzecznictwie – zarówno Sądu Najwyższego jak też sądów powszechnych - ukształtował się pogląd, iż o uwzględnieniu, przy ustalaniu prawa do świadczeń emerytalno-rentowych okresów pracy w gospodarstwie rolnym sprzed objęcia rolników obowiązkiem opłacania składki na rolnicze ubezpieczenie społeczne domowników (tj. przed 1 stycznia 1983r.) przesądza wystąpienie dwóch okoliczności, a mianowicie: wykonywanie czynności rolniczych powinno odbywać się zgodnie z warunkami określonymi w definicji legalnej "domownika" z art. 6 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz czynności te muszą być wykonywane w wymiarze nie niższym niż połowa ustawowego czasu pracy, tj. minimum 4 godziny dziennie. Powyższe oznacza konieczność wykazania przez ubezpieczonego, nie tyle stałego wykonywania pracy w gospodarstwie rolnym, dopuszczalne jest bowiem przyjęcie, że dowodzona praca wykonywana była periodycznie np. w okresach wakacyjnych, czy też w sezonie wzmózonych prac polowych - co wykazania, że praca taka była wykonywana co najmniej 4 godziny dziennie i stanowiła istotny wkład w prowadzenie gospodarstwa, w którym osoba zainteresowana co najmniej miała możliwość codziennego wykonywania w nim prac związanych z prowadzoną działalnością rolniczą, a ściślej była w tym czasie gotowa do świadczenia w nim pracy. W praktyce oznacza to, konieczność zamieszkiwania co najmniej w pobliżu gospodarstwa rolnego. Brak jest dostatecznej dbałości w ustaleniach Sądu Okręgowego dotyczących powyższej kwestii, z uwagi na lakoniczne zeznania słuchanych na te okoliczności świadków, jak również ustalenie Sądu pierwszej instancji stwierdzające, iż właścicielką gospodarstwa rolnego była babka wnioskodawcy, w sytuacji gdy H. J. była jego ciotką, co wprost wynika z dotychczas zebranego w sprawie materiału dowodowego.

W ponownym postępowaniu rzeczą Sądu Okręgowego będzie więc przesądzenie o prawie S. L. do emerytury, o której stanowi art. 184 ustawy emerytalno - rentowej, a to przez jednoznaczne stwierdzenie, czy legitymuje się on co najmniej piętnastoletnim okresem pracy w szczególnych warunkach oraz wymaganym ogólnym stażem ubezpieczenia. W tym celu Sąd Okręgowy, kierując się powyższymi wskazaniem, przeprowadzi dowód z zeznań wnioskodawcy (czego nie uczynił w trakcie prowadzonego postępowania) oraz ponowi dowód z zeznań świadków. W pierwszej jednak kolejności koniecznym będzie zakreślenie pełnomocnikowi wnioskodawcy terminu do złożenia wniosków dowodowych, pod przewidzianym rygiorem prawnym skutkiem, gdyż do odwołującego należy wykazanie spełnienia przesłanek warunkujących nabycie świadczenia emerytalnego.

Przeprowadzenie postępowania w sposób wyżej określony, następnie ocena jego wyników i na jej podstawie wyciągnięte wnioski, będą mogły stanowić podstawę ustaleń dla merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy (nie wykluczając oczywiście możliwości przeprowadzenia innych – czy to zawnioskowanych przez organ rentowy, czy też dopuszczonych przez Sąd z urzędu - dowodów), a wydany wyrok będzie mógł być poddany kontroli Sądu drugiej instancji, w sytuacji złożenia apelacji przez którąkolwiek ze stron.

W świetle wyżej naprowadzonych okoliczności - na podstawie art. 386 § 4 kpc, orzeczono jak w sentencji.